

مجموعه مقالات همایش

www.ketab.ir

سرشناسه : سرسنگی، مجید، ۱۳۴۶ -
 عنوان و نام پدیدآور : اقتصاد هنر ایران: مجموعه مقالات همایش پژوهشی اقتصاد هنر ایران
 مشخصات نشر : تهران: نشر مطالعات بینا رشته‌ای، ۱۳۹۴.
 مشخصات ظاهری : ۲۸۳ ص: مصور، جدول، نمودار
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۴۰۲-۰-۴
 وضعیت فهرست نویسی : فیبای مختصر
 یادداشت : فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nli.ir> قابل دسترسی است
 شناسه افزوده : مطهری، سید میثم، ۱۳۶۳ -
 شماره کتابشناسی ملی : ۳۸۲۱۶۲۲

*بیر علمی:

• دکتر مجید سرسنگی

*ادبی جرای:

• سجاد باغبان ماهر

*|شورای عالی نمایان و داوری مقالات:

• دکتر محمد رضا آذدهفر

• دکتر محمد سریر

• دکتر حمیدرضا ششجوان

• دکتر ناصر فکوهی

• دکتر شایسته مدنی

• دکتر محمد رضا مریدی

انتشارات مطالعات بینا رشته‌ای
 به سفارش معاونت آموزش و پژوهش خانه هنرمندان ایران

بانک اطلاعات

نام: اقتصاد هنر ایران: مجموعه مقالات همایش پژوهشی اقتصاد هنر ایران
 به کوشش: مجید سرسنگی
 سجاد باغبان ماهر
 باز خوانی: سید میثم مطهری
 ناشر: انتشارات مطالعات بینا رشته‌ای
 سال چاپ: ۱۳۹۴
 نوبت: نخست
 شمارگان: ۱۰۰۰
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۴۰۲-۰-۴
 صفحه آرا: فریبا بختیاری، حامد دهقان نیری
 نسخه خوانی: سکینه سعادت حسینیان
 ویرایش: سپیده فهیمی فر
 قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

«فهرست مقالات»

مقدمه: دبیر علمی همایش

۷..... مجید سرسنگی

نقش بازدارندگی رادیو و تلویزیون‌های فارسی زبان داخلی و خارجی در توسعه اقتصاد هنرهای اجرایی در ایران

۱۱..... محمدرضا آذین‌فر

تحلیل جهت‌دهی اقتصاد در گفت‌وگو

۱۹..... سجاد باغبان ماهر، علی اکبر جهانگرد

هنرمندان تجسمی و نمایش‌های عروس در آمد هنری، نمونه‌ی موردی: مجسمه‌سازان

۳۱..... لیلا بهرامی

بررسی نقش اقتصاد در رشد تئاتر دیلا در عصر قاجار

۴۵..... عباس پناهی، نگار شیخان

تأثیر عملکرد کانال‌های ارائه آثار هنرهای تجسمی بر خلق ارزش

۶۱..... انسیه ترابی، فاطمه اکبری

بازتاب تحولات اجتماعی در اقتصاد هنر ایران

۷۱..... علی اکبر جعفری‌خواه

تحلیل ساز و کارهای سرمایه‌گذاری بانک‌ها در عرصه هنر (نمونه موردی: عملکرد بانک پاسارگاد)

۸۳..... علی اکبر جهانگرد

موزه‌های هنری بانک‌ها و چالش‌های کارکردی

۹۳..... رضا دبیری‌نژاد

بازار هنر ایران و گفت‌وگوهای مسلط

۱۰۷..... آروشا مشتاق‌زاده

الگوی سرمایه‌گذاری دولتی در اقتصاد فرش دوره صفوی

۱۲۷..... حسن قاسمی‌نژاد رابنی، محسن عبدالهی

عرضه و فروش آثار تجسمی با نگاهی به حراجی تهران

۱۴۱..... علی رنگچیان، عباس نسل شاملو

موقعیت‌یابی و تبلیغات، نیاز امروز تجارت جهانی فرش دستباف ایران

۱۴۵..... علی وندشعاری

مقدمه‌ای بر بازشناسی و آسیب‌شناسی نسبت هنر و اقتصاد در هنرهای سنتی

۱۵۷..... علیرضا هاشمی‌نژاد

- ۱۷۱..... وحید شارک، مصطفی گودرزی..... بررسی نقش آتلیه‌ی شخصی هنرمندان در قیاس با سایر جایگاه‌های فروش آثار هنرهای تجسمی در ایران
- ۱۸۵..... مریم مولا زاده..... شناسایی عوامل فردی و اجتماعی مؤثر بر تقاضای مد لباس ایرانی؛ مطالعه موردی: زنان اصفهان
- ۲۱۱..... حمیدرضا شش‌جوئی..... سیاست‌های حمایتی و یارانه‌های هنر (نگاهی به نتایج و آثار احتمالی حمایت و پرداخت یارانه به بخش فرهنگ و هنر)
- ۲۲۵..... ناصر فکوهی..... انسان‌شناسی و سیاست در موزه‌داری شهری، در نقد منطق مجموعه‌داری
- ۲۳۶..... رویا کاربخش، حسن پویا..... تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر فروش آثار هنری
- ۲۵۱..... شایسته مدنی لواسانی..... زن و مصرف هنری خانوار
- ۲۶۸..... محمدرضا مریدی، معصومه تقی‌پور..... کپی برابر اصل: اقتصاد فرهنگ هنری، آثار هنری و پیشنهادی برای بازار نقاشی ایران

مقدمه

دبیر علمی همایش

فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، فتح بختن دیوار برلین، ظهور اینترنت؛ شبکه‌های اجتماعی و جهان مجازی پیوند عمیق هنر و زندگی روزمره، مسلط شدن شیوه‌های تولید غیرمادی و تحقق پیش‌بینی درمورد انقیاد سرمایه و اتفاقات انحصار دست جهان را فراگرفته و شمول همه‌جانبه‌اش را بر همه این فعالیتها از جمله هنر گسترانیده‌است. همه این موضوعات بحثی از بیم و امید در باب فرصت‌ها و چالش‌ها را در پیش‌روی هنرمندان آفریده‌است. همایش اقتصاد هنر ایران به بخشی از این مباحث معطوف است و مجموعه‌ای از ایده‌های مختلف درباره چگونگی مفصل بندی اقتصاد و هنر را در شرایط معاصر دربرمی‌گیرد. اقتصاد هنر برصالحی نوین است که ابعاد آن در سرزمین ما به درستی کاویده نشده‌است و ورود به این عرصه هوانا چالش روبه‌رو بوده‌است. موافقان و مخالفان اقتصاد هنر صف طولیلی را تشکیل می‌دهند که یک سر آن به نفی کامل همه وجوهات مادی و اقتصاد هنر و سر دیگرش به آری‌گویی به اقتصاد و اقتدای کامل به آن می‌رسد. به نظرم ایستادن در میانه‌ی این وضعیت شوپنهاووری و نیچه‌ای کاری است دشوار اما ضروری و تکیه و تأکید بر بحث‌های علمی با پشتوانه‌های نظری می‌تواند راهگشای برخی از معضلات و مشکلات فعلی جامعه هنری کشور باشد. به‌عنوان یک مطلع نسبی از هنر، پژوهش و مدیریت هنری تلاش می‌کنم از بحث‌های انتزاعی فاصله گرفته و بر نکاتی تکیه کنم که زمینه پیوند بحث‌های علمی و فنی اقتصاد هنر را با شرایط و وضعیت فعلی هنرمندان مهیا می‌کند.

می‌دانیم که اثر هنری دارای بخشی معنوی است که باید محفوظ بماند و جنبه دیگر آن بخش مادی است. در واقع این که هنرمندان هم بتوانند مانند دیگر بخشها، زندگی خود را از راه هنر بگذرانند مدنظر است. ما در بسیاری از اوقات نسبت این دو ساحت را به درستی رعایت نمی‌کنیم. در تاریخ ایران زمین هنرمندان بسیاری در رشته‌های مختلف هنری هر کدام در دوره‌ای شاخص و برجسته بوده‌اند و از سوی جامعه و حاکمیت به رسمیت شناخته می‌شدند. اما متأسفانه این روزها هنرمندان به رسمیت شناخته نمی‌شوند. به عنوان مثال اینکه چرا هنر به عنوان یک شغل در نظام اداری و وزارت کار به رسمیت شناخته نمی‌شود؟ سوالی است که هنوز در صدد پاسخ به آن بر نیامده‌ایم. هنرمندان را در اداره کار با عنوان کارگر می‌شناسند. به خاطر همین هم قراردادهای کارگری با آنها می‌بندند. در برخی دوره‌های تاریخی در همین جامعه ایرانی هنرمندان اعم از نمایشگران، موسیقی‌دانان، نقاشان را به هنر خودشان به رسمیت می‌شناختند و حقوق لازم و منزلتی در خور ایستادن را دریافت می‌گرفتند. اما واقعاً این موضوع چه اهمیتی دارد؟ اقتصاد سالم هنر یکی از ارکانی است که می‌تواند معیشت هنرمندان را برای او فراهم کند و موجب شود که او با آسودگی فکر، با آرامش روبرو و در مشکلات جاری به حرفه‌اش بپردازد. نکته دوم این که هنرمندان باید استقلال داشته باشند. کسی هنرمند وابسته باشد نمی‌تواند کار خودش را درست انجام دهد. وقتی به جای دیگری وصل باشد، آزاداندیشی خودش را از دست می‌دهد؛ یعنی اگر حیات و ممات او در ارتباط با یک نهاد یک سازمان یا یک ارگان باشد؛ نمی‌تواند به آن انتقاد کند. یکی از کارکردهای مهم هنرمندان و هنر در طول تاریخ مادی بوده است. آنها با نگاه ظریف و دقیق خود شرایط را نقد می‌کنند. ارگان می‌تواند دولتی یا نه‌وصی باشد. هر نهادی که بخواهد هژمونی ایجاد کند؛ شامل این مساله می‌شود. در برخی از معالجات رسیده نیز این نکته مورد توجه پژوهشگران بوده است.

هنرمند اگر وابسته باشد فرصت نقادی را از دست می‌دهد برای همین اقتصاد هنر برای ما اهمیت دارد؛ چرا که تبیین صحیح رابطه اقتصاد و هنر موجب می‌شود که هنرمندان بتوانند روی پای خود بایستند و آزادانه وظیفه خود را که نقادی است انجام دهند. بنابراین در دنیای معاصر حقوق مادی هنرمند، برای اینکه با فکر آزاد کار کند مهم است. اما نباید این توجه به اقتصاد هنر، به هنر اقتصادی یعنی که هنری که تنها هدفش مسائل اقتصادی است و هنرمند را از آزاداندیشی و نقادی دور می‌کند منجر شود چرا که تعادل میان وجوهات دو سویه هنر که اشاره شد از کف می‌رود. برای رسیدن به این مقصود باید پشتوانه نظری داشته باشیم و بدانیم

چه نسخه‌ای را برای فرهنگ و هنر این سرزمین ارائه می‌کنیم. گاه اصرار بر پیوند میان اقتصاد و هنر به‌ویژه در نظریه‌هایی که هنر را تابع اقتصاد می‌دانند نظارت و تسلط بیش‌ازپیش حکومت بر هنر و اندیشه را منجر خواهد شد و سنگینی سایه دولت، موقعیتی را برای هنر پدیدمی‌آورد که تفکر هنرمندانه، ایده خلاقانه و محصول هنری همه، فرمایشی و در جهت منافع گروه خاصی قرارمی‌گیرد. برخی گمان می‌کنند بازار به خودی خود امری خنثی است و تأثیری در کالایی که مبادله می‌کند نمی‌گذارد. اما این طور نیست، بازار اثرش را می‌گذارد. ارزش‌های بازار گاهی ارزش‌های دیگر را به‌ویژه ارزش‌هایی که باید حفظ کنیم، از میدان به در می‌کند. اخیراً کتاب مایکل سندل با عنوان «آنچه با پول نمی‌توان خرید» را مطالعه می‌کردم. مؤلف در این کتاب بر مرزهای اخلاقی بازار توجه کرده و فهرستی از ناهنجاری‌های اخلاقی حاصل از جامعه سرمایه‌داری را ارائه کرده که اقتصاد هیچ‌گاه نمی‌تواند آن‌ها را جبران کند. هشدار می‌دهد که نویسنده این کتاب و بسیر، نویسندگان ضدسرمایه‌داری فریاد می‌زنند، هشدار نسبت به کالایی شدن همه امور و شئون زندگی از جمله «کالایی شدن فرهنگ» است. برخی از روشنفکران ایرانی نیز از جمله دوست دانشمندم جناب آباء خکمه‌هی به این مسأله توجه و تعمق داشته‌اند و مطالبی را نیز تحریر داشته‌اند.

در این همایش تلاش داریم به دو نکته اساسی از مسایل مهم و مبتلا به هنر ایرانی، یعنی نسبت هنر با اقتصاد دولتی و نیز نسبت آن با اقتصاد خصوصی بپردازیم. متأسفانه نظام اقتصاد دولتی هنر در کشورمان بر ارتباط کارفرمایی و کارگری مبتنی است. یعنی دولت به کارفرمای بزرگ هنری مبدل شده است. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی بودجه‌ای دارد که باید آن را به نحوی میان هنرمندان تقسیم کند. سطح مدیریت هنری در این سطح به یک حسابدار یا یک کارپرداز تقلیل یافته است و کیفیت مدیریت نیز متناسب با عدالت او با مهارت او در راضی‌ساختن هنرمندان سنجیده می‌شود. از دیدگاه ما این ارتباط بندهایی به عبارت دیگر «هنر گلخانه‌ای»؛ بین هنرمندان و وزارت ارشاد و سازمان‌های مربوط باید از بین برود. البته دولت باید از هنر حمایت کند اما سازوکارهای حمایتی نیز بی‌بنیاد هستند و غالباً به شکل‌گیری فضای رانتی منجر می‌شود. امیدوارم نشر مقالات تألیف شده برای این همایش به تدوین الگوها و مکانیزم‌های مطلوب در جهت اقتصاد دولتی ایران و چگونگی و چرایی نظام پرداخت یارانه و سایر حمایت‌های دولتی رهنمون گردد. خوشحالیم که یکی از نهادهای مهم اقتصادی ایران که در زمینه سرمایه‌گذاری هنری پیشگام بوده، در این همایش نیز حامی و همراه خانه هنرمندان

ایران است و از این رهگذر امکان نقد و تعمق در مناسبات اقتصاد خصوصی و هنر، بسی بیشتر فراهم گردد. از بانک پاسارگاد و مدیران ارشد آن سپاسگزارم. همچنین از همه شرکت کنندگان، اساتید دانشگاه، دانشجویان، پژوهشگران تشکرمی کنم. سپاس ویژه را خدمت جناب آقای دکتر سریر ریاست محترم شورای عالی خانه هنرمندان، جناب آقای دکتر مجید قاسمی مدیرعامل بانک پاسارگاد، جناب آقای تفرشی مدیرعامل محترم موسسه سرمایه گذاری هنری بانک پاسارگاد، مهندس کاظمی مشاور ارشد وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، دکتر بلخاری، استاد سلحشور استاد برجسته خوشنویسی، جناب دشت گلی، آقای رفیعی مدیرمحترم روابط عمومی بانک پاسارگاد؛ تقدیم می کنم.

اقتصاد، هدایت سرمایه به مقصد درست در زمان و شرایط مساعد است. راهبری درست سرمایه در هنر تعالی آفرینشگری و خلاقیت هنرمندان را موجب خواهد شد. اگر پیوند اقتصاد و هنر از جنس زندگی باشد، آرایش و بداعت بی پایان حاصل خواهد شد.

مجید سرسنگی

انتشار دانشگاه تهران و مدیرعامل خانه هنرمندان